

הלכות שבת סימן רצא

ביאורים ומוספים

שכל הסעודות שוות, והוסף, שלכן כתב הרמ"א שאף אם אוכל סעודה נוספת בשבת חייב בה בלחם משנה, כיון שכל הסעודות שוות.

[שעה"צ ס"ק ט]

צריך להודו לקדש קדם הפעולה בסעודה שלישית⁽¹⁸⁾.

(18) ומה שכתב 'לקדש' קודם סעודה שלישית, ולא כתב שיקדש מיד כשיהיה לו כוס כדי שיוכל לאכול, ביאר הגרש"ז אויערבך (שש"כ פ"ג הע' מח) כיון שמותר לאכול קודם קידוש זה, משום שיכול לסמוך על הקידוש שקדש על הפת בסעודה בשחרית.

ואם הגיע לו יין רק אחרי שכבר אכל סעודה שלישית, דעת הגרש"ז אויערבך (שם פ"ג הע' כח) שמו"מ צריך לקדש, וצריך לאכול עוד סעודה מדין קידוש במקום סעודה.

[משנ"ב ס"ק כא]

לברך על היין תוך הפעולה⁽¹⁹⁾.

(19) מקור הדין הוא ברמב"ם וכמבואר בשעה"צ כאן. שכתב (פ"ל מהל' שבת ה"ט) 'וצריך לקבוע כל סעודה משלשתן על היין', וכתב הכסף משנה, שאין הכוונה שיקדש גם בסעודה שלישית, אלא שישתה יין בתוך סעודתו. וכן ביאר המשנ"ב לקמן (סי' תקכט ס"ק יא), שחיובו הוא באמצע הסעודה, ובשתי הסעודות הראשונות חיובו זה הוא מלבד היין שקדש עליו.

ושיעור שתיית היין בסעודה, דעת הגר"צ קרליץ (חוט שני ח"ד פפ"ה סוף ס"ק כ) שהוא אפילו פחות מכדי רביעית, ואף לא צריך כוס שיש בה רביעית, משום שרק בזמן הגמרא שיעקר השתיה בסעודה היה על היין, לא היתה חשיבות בשתיית פחות מרביעית, אך בזמננו ששותים את היין בשביל להחשיב את הסעודה, די אפילו בשתיית מעט יין.

[משנ"ב ס"ק נג]

לענן דיעבד אם יצא בנה⁽²⁰⁾.

(20) ובדיעבד כשאין לו פת, כתב לקמן (סי' תמד ס"ק ח) שעדיף שיאכל בשר ודגים מאשר פירות.

[משנ"ב ס"ק יז]

עד אחר הצלות, יתקנה לשנים⁽¹³⁾.

(13) ומה שצריך לחלק את הסעודה על ידי ברכת המזון כדי לצאת ידי שתי הסעודות, הוא דוקא באופן זה, כיון שאוכל הכל ביום אחד, אבל אם אוכל בשני ימים וגם חיוב שתי הסעודות הוא בשני הימים, כגון מי שממשיך את הסעודה שלישית אל תוך הלילה של מוצאי שבת שהוא ליל יום טוב, כתב הגר"ש אלישיב (קובץ תשובות ח"ב סי' טז) שדאי קיים את שתי המצוות, שהרי סעד ביום השבת וכן סעד בליל יום טוב ונפורס מפה ואומר יקנה⁽¹⁷⁾.

[שעה"צ ס"ק ז]

ועין באלה בנה⁽¹⁴⁾.

(14) אמנם לענין ערב פסח שחל בשבת, כתב במשנ"ב לקמן (סי' תמד ס"ק ח) שטוב לחלק את סעודת השבת לשתיים.

[ביה"ל ד"ה אחר שיתפלל]

אבל מצט פת כביצה ויתרה⁽¹⁶⁾.

(16) ויכול לאכול גם יותר מכך, כמו שכתב בשעה"צ לקמן (סי' תקכט ס"ק ה), אלא שלא יאכל כדי שיעור קביעות סעודה, שהוא שיעור סעודה שרגיל לאכול ביום חול, כדי שיאכל בלילה סעודת יום טוב לחיאבון.

[משנ"ב ס"ק יח]

אבל שפתי כפרות צריך⁽¹⁶⁾, דכל הפעולות שאדם סועד ביום השבת שוות⁽¹⁷⁾.

(16) ולגבי יום טוב, כתב הכף החיים (סי' תקכט ס"ק כא) שממשמעות רברי השו"ע (שם ס"א) מדויק שרק בשתי סעודות צריך לבצוע על שתי ככרות [וראה גם במשנ"ב שם (ס"ק ט)], וצ"ע לדעת הרמ"א כאן, והורה הגר"ח קניבסקי (ספר זכרון דבור יקרא עמ' שעט) שלדעת הרמ"א גם בכל הסעודות שאוכל ביום טוב, חייב לבצוע על שתי ככרות.

(17) ובטעם הדבר, ביאר הערוך השלחן (סי"א), שמלשון הגמרא (שבת ק"ז, ב) "חייב אדם לבצוע על שתי ככרות בשבת" מבואר,

הַלְבוּת שַׁבַּת סִימָן רצ"א

סח באור הגולה

ו טור בשם אב"ד
הרא"ש וכן כתב
במשנה ז' שם בשם
אב"ד הרא"ש ורבנו
יבסקי בחלק א' בשם
הרא"ש והמנהג
בפרק טו ד' שבת
ובתשובה להקט"ב
סימן רי ורבנו יונה
ח טור בשם אב"ד
הרא"ש והקט"ב שם
בפרק ל' תעניות שם
והפרי"ד פרק טו
ד' שבת ורבנו יבסקי
בחלק א' ותענית
למפר"ץ ד' סימן רי
והפרי"ד בשם גאון
ט טור בשם ר"י תוספות ב"קא ע"ט וס"ק כ"ד וס"מ"ג ל' טור בשם ר"י ורא"ש שם בס"ק בח"מ תענית

אין לשחות מים *מן (יב) הנהרות, אכל בבית שרי, וכל-שפן שאר משקין דשרי (הגמ"י פ"ל), ויש אומרים דאין אסור אלא תוף שנים-עשר חלש על אביו ואמו (אגודה ומדכי פ' ע"ט), ויש אומרים דאסור זה של שתית מים אינו (יג) רק בערב שבת (תוספות והרא"ש ומדכי בשם ר' משולם הגמ"י): ג' יאם נמשכה סעודת הבקר עד שהגיע זמן המנחה, יפסיק הסעודה (יד) ויברך (ג) [ג] ברפת המזון ויטל ידיו ויברך ברפת 'המוציא' ויטעור; ויכון הדבר, שאם לא היה עושה בן, מאחר שנמשכה סעודת הבקר עד אותה שעה לא היה יכול לאכל אחר-כך (טו) אלא אכילה (ז) גסה: הנה (טז) אכל מי שיועד שאפשר (ח) לאכל (יז) *אחר שיתפלה מנחה עם הצבור *לא יעשה סעודה שלישית קדם מנחה, מיהו, אם עשאה נצא: ד' (יח) אין צריך לקדש בסעודה שלישית, *אבל צריך לבצע על (י) שתי כפרות: הנה ואם סועד הרבה פעמים בשבת, צריך לכל סעודה שתי כפרות (אבודרהם ובי"מ). *ולפחות לא יהיה לו בסעודה שלישית (יט) פחות מפכר אחד (כ) שלם (טו) ומדכי פ' כ"ט), ומזה פשט המנהג להקל לבצע בסעודה שלישית רק בכפר אחד שלם, אבל יש להחמיר (כא) לקח שנים: ה' (כב) *צריך לעשותה בפת. (כג) ויש אומרים שישכח לעשותה בכל מאכל העשוי (כד) מאחר מהמשת

באר היטב

(א) בחמ"ז, ומתין קצת ביניהם שלא לטל מיד אחר בחמ"ז, וכן נוהגין להפסיק בדי"ח או בט"ל קצת, ב"ח בשם מהר"ש"ל: (ז) גסה, פי כל זמן האכילה האצטומכא פתחה, משא"כ אחר הסעודה נסתמח: (ח) לאכל, ואפלו חל יריט כמ"ש, אם יודע שישכח לחזור ולאכל קדם שעה צדית לא יחלק סעודה שחריה לשתיים, מ"א: (י) שתי כפרות, וכן נוהגים כל הוראים, ואין לקדש על הנין, רק בתוך הסעודה וברך על הנין וישתה, ספר הכנונה, ע"ש סודו:

שערי תשובה

בבב"ז לא סוד, כמו בסעודה ג', ע"ש באר"י: [ג] בחמ"ז, עין ב"ד"ט, ועין ב"ד"א להו סימן טו ולכתחלה הצריך להמתין אחר מנחה לאכל סעודה ג' ע"ש, ועין גאון הפלך סימן לח, בסודי סעודה יתרה בשבת ושבת ולא הוסיף שבת אין צריך לחזור ולברך:

בכ"ה, ע"ש ר"י תוספות ב"קא ע"ט וס"ק כ"ד וס"מ"ג ל' טור בשם ר"י ורא"ש שם בס"ק בח"מ תענית

באר הלכה

* מן הנקרות, ואסור אפלו לא השלים עדין הסעודה שלישית שלו, אם כבר שקעה החמה: * אחר שיתפלה מנחה (כו'), עין במשנה ברורה, והנה בגאון אברהם פתב אם יודע שישכח לחזור ולאכל קדם שעה עשירית, ונתיימי מזה משום דצריך עיון, הלא אף בסוף היום אינו אסור רק לקבוע סעודה, אבל מעט פת פביעה ויחזיר⁽¹⁾ אף משתל ערב יום טוב בחול מפר, ודחוק גדול לומר משום דהיא מצוה שבת צריצא, דחשיבא פסעודה קביעה, וכמו שפיענו במקום אחר דשבת קובעת, דזה אף שיש לצנננו, דעקר השעם הוא משום כדי שתהיה אכילתו בלילה לתאבון, וכן מצאחי בעזר השם בבאר הגאון *סימן חכט סעיף א' שהג"ה בב"קא פ"ו שכתבנו: * לא יעשה וכו' קדם מנחה, רוצה לומר, שלא יחלק סעודת שחרית לשתיים, משום דיש ברובה שאינה צריכה, ומפיקא תרחה עד אחר התפלה, ויבוא שכתב הרמ"א בסעיף ב' בהג"ה דיותר טוב להתפלה מנחה תהלה: * ולפחות לא יהיה לו פחות מפכר אחד שלם, ואם יש לו שלם וגם פדחה, פשוט דיקבע סעודה זו על הפכר השלם, והפוסקא יתיח על סעודת מלנה

משנה ברורה

(יב) הנהרות, סבירא לה לדעה זו, דמה דאיתא במדרש הנ"ל דאין לשחות מים בין-השמשות, הינו דוקא בשותה מן הנהרות: (יג) רק בערב שבת, שמפרשים מה דאיתא במדרש הנ"ל 'בשבת בין השמשות', הינו בין-השמשות של ליל-שבת: ג' (יד) ויברך ברפת המזון וכו', וכתבו האחרונים, שאחר-כך יקום וילך מעט ביניהם, והנשארים במקומן לא יצאו ידי חובתן, דהני בסעודה אחת, וכתב הבית-יוסף, דלא ידרש בנבים לעשות כן להפסיק סעודתן, פיון שקדם חצות אין ושאין להפסיק, אין הפל בקריאין פ"ה: (טו) אלא אכילה גסה, פי כל זמן האכילה האצטומכא פתחה, מה שאין פן אחר הסעודה, ולא תישנין שגורם ברובה שאינה צריכה, פיון שמתקח לעשות פן משום סעודה שלישית שתהיה פדיון, וזהו מה שפסיק רמ"א: אבל מי שיועד וכו', כדי לצאת מחשש ברובה שאינה צריכה: (טז) אבל מי שיועד, הינו, שמשער בנפשו שלא תהיה או אכילתו אכילה גסה: (יז) אחר שיתפלה מנחה, ואפלו אם חל יום-טוב במוציא-שבת, שאי אפשר לו לאכל סעודה שלישית בסוף היום פתחו, שחרי ראוי לו להמנע מלקבוע או סעודה בערב יום-טוב כמו בערב-שבת, מכל מקום אם יודע (י) שישכח או לא יחלק סעודת שחרית לשתיים, דהא יש אומרים דאסור לעשות כן משום ברובה שאינה צריכה, כתב מגן-אברהם בשם ספר חסידים: מי שיש לו מזון שתי סעודות מצמצמות, ואם יחלקם לשלש סעודות לא יהיה לו כל סעודה לשבעה, מיטב שיאכל שתי סעודות לשבעה. (י) ומכל מקום אם נמשכה סעודת הבקר עד אחר חצות, ויחלקנה לשניים⁽²⁾, וכמו שכתב בסעיף זה, דהא מכל מקום ישבע כשאוכל שנית, אבל לכתחלה אין להמתין עד אחר חצות משום זה, דמבטל במקצת ענג שבת: ד' (יח) אין צריך לקדש, דהינו לברך על הנין קדם הסעודה, (ט) דאתקש יום ללילה לענין קדוש: מה לילה סגי בחד זמנא, אף ביום ששתקנו חכמים לקדש סגי בחד זמנא (ט) בבקר, אבל שתי כפרות צריכה⁽³⁾, דכל הסעודות שאדם סועד ביום השבת שוח⁽⁴⁾: (יט) פחות מפכר אחד, דביום ששי יחד הפן לכל אחד שני עמרים ומכל עמר עשו שתי כפרות, הרי ארבע לשני עמרים; אבל אחד בערב-שבת ואחד בליל-שבת ואחד בבקר, הרי נשאר לו רק אחד שלם לסעודה שלישית: (כ) שלם, ואם אין לו, די בפוסקא שהיא פביעה, וכנ"ל בסעיף א', דאף-על-גב דמצות להס-משנה אין לו, מצות סעודה מיהא קדם [אחרונים]: (כא) לקח שנים, וכן ראוי לנהג לכתחלה, פי הסבירא הראשונה (י) היא העקר, וט"ב (יא) להבדל לברך על הנין תוף הסעודה⁽⁵⁾ [תיקוני שבת], ואם אין לו להס-משנה לכל אחד מהמספין, נכון לנהג שעה שבוצע וכן לפטר בכרפת 'המוציא' כל המספין, וגם יאמר להמספין שכתבנו שצ"א בפרכחו, כדי שכלם יצאו בלחם-משנה [ח"א]: ה' (כב) צריך לעשותה בפת, פיון דלפינן שלש סעודות משלש פעמים 'היום' דהתיב גבי מן, צריך לעשותה בפת, וגם מצוה לכתחלה להרבות במצודים כפי יכלתו [אחרונים]: (כג) ויש אומרים שישכח לעשותה בכל וכו', ולכלי עלמא למצוה מן המבקר - בפת ושני כפרות, וכנ"ל בסעיף ד', אלא דפליגי לענון דיעבר אם נצא פנה⁽⁶⁾ [מב"ח]: (כד) מאחד מהמשת וכו', שמכרכין

שער הענין

(1) עין בבאר הלכה: (1) מגן-אברהם ושי"א, ולא העמקתי מה שכתב המגן-אברהם דחלק לשנים אפלו קדם חצות כדי לצאת על-פל-פנים דעת איתא פוסקים דסבירא להו דאף בזה מקום סעודה שלישית, דהוא חמרא דאמי לירי קלא, דלפסק השלחן-ארזי דאינו יוצא קדם חצות, טמילא היא ברובה שאינה צריכה, ועין באגלה רמ"א: (2) ר"א"ש: (3) ונראה לי פשוט דאם לא יהיה לו כפר, צריך לסוד לקדש קדם הסעודה בסעודה שלישית⁽¹⁸⁾, דהתנא קדוש של לילה דאם לא קדש צריך לקדש על היום בלוי, וכנ"ל ברע"א סעיף ח: (4) הגר"ו, וכתב הפריימג'ים שפן המנהג כהיום: (יא) לצאת בזה דעת הרמב"ם שסובר בן, עין בבכ"מ-משנה: (18) עין בבכ"מ-משנה:

הַלְבוּת שֶׁבֶת סִימָן רֵצָא רֵצָא

מִינֵי דְגָן. יִינֵשׁ אוּמְרִים שֶׁכּוֹל לַעֲשׂוֹתָהּ בְּדַבְרֵים שֶׁמְלַפְתִּים בָּהֶם הַפֶּת, כְּבָשָׂר וְדָגִים, אֲכָל לֹא כְּפֹרוֹת.
לִישׁ אוּמְרִים דְּאִפְלוּ בְּפִרוֹת לְכוּל לַעֲשׂוֹתָהּ. וְסִבְרָא רֵאשׁוּנָה עָקָר שֶׁצְרִיף לַעֲשׂוֹתָהּ בְּפֶת, אֶלֶּאֱסִיפִין
הוּא שְׂבַע בְּיוֹתֵר, הֵגָה אוּ בְמִקּוֹם שֶׁאֵי אִפְשָׁר לֹא לְאָכַל פֶּת, כְּגוֹן בְּעֶרְב פֶּסַח שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּשֶׁבֶת (כֹּה) שֶׁאֲסוּר לוֹ
לְאָכַל פֶּת לְאַחַר מִנְחָה, כְּדִלְקָמֵן בְּהַלְכוֹת פֶּסַח (כַּהֲרִי"ל ה"ט): ו *כִּינְשִׁים (כו) חֲזִיבוֹת בְּסַעֲדָה שְׁלִישִׁית:

רֵצָא דִּין תְּפִלַּת מִנְחָה בְּשֶׁבֶת, וְכוּ ב' סַעֲיָפִים:

א *כִּמְנַחָה (א) (אוּמְרִים 'אַשְׁרֵי' וְכֹא לְצִיּוֹן) (ב) [ב] (ב) 'נְאֻנֵי תְּפִלְתֵּי' (גו') (טוה) (ג) כִּימְצִיאִין סְפָר־תִּיבָה וְקוֹרִין
(ד) (ז) שְׁלֹשָׁה אֲנָשִׁים עֲשֶׂרָה פְּסוּקִים מִפְּרִשֵׁה הַפָּאָה. יִנְאִפְלוּ חַל יוֹסֵיטוּב לִהְיוֹת בְּשֶׁבֶת, קוֹרִין
בְּפְרִשֵׁה הַפָּאָה (ח) וְלֹא בְּשֶׁל יוֹסֵיטוּב: ב' יִאֲמְרִים (ג) (ו) 'צְדָקְתֵךְ'. ה'וֹאֵם חַל בּוּ יוֹם שֶׁאֵלוּ הֵיָה חַל

דְּרַב נָחֵל שֶׁבֶת כִּיֹּד ד' טוּר וְיָשֵׁם רַב שֶׁרְשִׁלוּם ח' שֶׁכּ בְּשֶׁם מִנְחָה אֲשַׁנָּה

שְׁעָרֵי תְּשׁוּבָה

פֶּאָר הַיֵּטֵב

(ב) וְאֵי תְּפִלְתֵּי. לִפִּי שִׁישְׁרָאֵל אוּמְרִים לִפְנֵי הַקָּב"ה: אַעֲפִי שֶׁשְׁתִּינִי אֲנִי
מִתְּפַלְלִין, לֹא כְשֶׁאֲרָא אֲמוֹת, ט"ו. וְכִמְנַחָה שֶׁל יוֹ"ט א"א אוֹתוֹ כִּינֵן דְּרֵאִין
קוֹרִין בְּתוֹרַת ב"י, ש"ל: וְאִיכּ אִפְשָׁר דְּבִמְקוֹם שֶׁאִין סִיח א"א אוֹתוֹ, מ"א.
וְאִין טַבְּגִין פֶּת: (ג) ג' אֲנָשִׁים. וְאִי אֲפִשָׁר דְּבִמְקוֹם שֶׁאִין סִיח א"א אוֹתוֹ, מ"א.
לְהַפְסִיק בֵּין קָדִישׁ זֶה לְקָדִישׁ שְׂקָדִים י"ח, וְאִפְלוּ בְּמִנְחָה בְּהַעֲבִיט שֶׁמְפַסְטִירִין
אִין פֶּת הַפֶּסֶק, דְּהַפְסָדָה שֶׁלֹּא אֵל הַקָּרִיָּאָה וְבִקְדִישׁ שֶׁלֹּפְגֵי י"ח קָאֵי
אֲקָרִיָּאָה, וְאִעֲפִי שֶׁמְפַסְטִיקִין בֵּין הַקָּרִיָּאָה לְקָדִישׁ עַד שֶׁאֵלֵל סִיח לֹא חֲשִׁיב
הַפֶּסֶק, ע"כ"ל הַגַּמ"ו. וְכִיכּ דְּלִקְוֹטֵי פֶרְדֵּס, וְכִיכּ בְּכּוֹשׁ. וְכִתְבּ הַרִיב"ש סִינֵן
שֶׁכֹּא דְּבִמְקוֹם שֶׁאִין סְפָר־תִּיבָה אִין אוּמְרִים קָדִישׁ שֶׁלֹּפְגֵי י"ח, וְכִתְבּ הַמ"א:
וְנִיל שֶׁלֹּא יִאֲמְרוּ ג"כ וְאִין תְּפִלְתֵי כְּמִשְׁלַל, וְגַם כְּדִי שֶׁלֹּא לְהַפְסִיק בֵּין הַקָּדִישׁ
שֶׁאֲחַר וְכֹא לְצִיּוֹן לְתַפְלַת י"ח: וְאִיֹּל שִׁיאֲמְרוּ וְאִין תְּפִלְתֵי וְאִיֹּל שֶׁלֹּא קָדִישׁ עֲלֵינוּ,
דְּפִסְטִיק א' לֹא חֲשִׁיב הַפֶּסֶק, אוּ יִאֲמְרוּהוּ קָדִישׁ הַקָּדִישׁ, וְכִיכּ בְּסִדּוּר מִהֲרַרְיָה
שֶׁלְעוֹלָם לֹא יִתְחַלְלוּ י"ח בְּלֹא קָדִישׁ שֶׁלֹּפְגֵי, ע"כ: (ג) צְדָקְתֵךְ. דְּמַתּוּ בּוּ
יִסְפָּה מִשֶׁה וְדוֹד. וּבִי"ח הַאֲרִיף לְהוֹכִיחַ שֶׁלֹּא מִתּ מִשֶׁה בְּשֶׁבֶת, וְכִי כְּעִישׁ מִת
וְלֹא נִקְבַּר עַד שֶׁבֶת בְּמִנְחָה, וְאֵינִי אוּמְרִים צְדוּק הַדִּין עֲלֵיו בְּזִמְנֵן שֶׁנִּקְבַּר. וְיִיא
דְּאוּמְרִים צְדוּקְתֵךְ לְהַצְדִּיק הַדִּין עַל הַרְשָׁעִים שֶׁחֲזוּרִין לְגִיחָהֶם כְּבוֹשׁ:

מח"ב דאוקן שנהגין להוציא אחרת אף בדומק דעלמא ה"ח בשבת במנחה וכו' וה' מוציאין:

מִשְׁנֵה פְּרִיָּה

עֲלִיקָם 'בוֹרָא מִינֵי מִזְוֹנֹתָי, נְטַעֵם הַעֵה זו, פִּינֵן דְּרֵאִין דְּרַךְ
לְאָכַל סַעֲדָה שְׁלִישִׁית לְתַאֲבּוּן²¹, סְגִי בְּכִי, וְחַוּהוּ גַם־כֵּן טַעֵם
שֶׁאֲרַ הַרְעוּת שֶׁמְקַלֵּין פְּזָה [ח"ו"ש]: (כֹּה) שֶׁאֲסוּר לוֹ וְכוּ'.

עַל־פֶּן יִקְרָם (יב) אוֹתָהּ בְּמִינֵי טַעֵם שְׁעוֹשִׁין מִמֶּצֶה כְּחִישָׁה²² אוּ כְּבָשָׂר וְדָגִים אוּ פְרוֹת²³: ו' (כו) חֲזִיבוֹת בְּסַעֲדָה שְׁלִישִׁית. דְּלָכַל
(יג) מְלִי דְשֶׁבֶת אִישׁ וְאִשָּׁה שְׂרִין, כְּמוֹ שֶׁנֶּחְבָּאָר בְּסִימָן רֵעָא: וְעוֹד, שֶׁגַּם הֵם הֵיוּ כְּגַם שֶׁל הַמֶּן, וְעַל פֶּלֶם אָמַר "אֲכִלְהוּ הַיּוֹם",
דְּמִנְחָה נִלְמַד חֵיבּ שֶׁלֹּשׁ סַעֲדוֹת בְּשֶׁבֶת:

א (א) אוּמְרִים 'אַשְׁרֵי' וְכֹא לְצִיּוֹן וְכוּ'. וּמְפַסְטִיקִין בְּקָדִישׁ קָדִים וְאֵינִי תְּפִלְתֵי. וְאִמְרוּת וְכֹא לְצִיּוֹן בְּמִנְחָה הוּא בְּמִקּוֹם
סְדֵר קָדִישָׁה רְחַל, וְכִשְׁבַּת שֶׁמְאָרִיכִין הַרְבֵּה בְּשַׁחְרִית וּמוֹסַף, הַנִּחְיָה עַד מִנְחָה [כַּל בּוּ]: (ב) יִנְאֻנֵי תְּפִלְתֵי. הוּא עַל־פִּי
הַמְדַרְשׁ, שֶׁאֲמַר דוֹד לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא: רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם, אִין אָפָה זוּ כְּעוֹבְדֵי גוֹלִים, שְׁשׁוּתִין וּמִשְׁתַּכְרִים וּפְחֻזִים, וְאֵינִי לֹא-
כּו, אִף-עַל־פִּי שֶׁאֲכַלְנוּ וְשְׁתִּינוּ, וְאֵינִי תְּפִלְתֵי' (גו'). (ב) אֲכָל בְּמִנְחָה שֶׁל יוֹסֵיטוּב אִין אוּמְרִים אוֹתוֹ, פִּינֵן דְּרֵאִין קוֹרִין בְּתוֹרַה
(ג) שֶׁהוּא עַת רְצוֹן עַל־יְדִירָתָהּ, וּמִיָּהוּ, בְּשֶׁבֶת נִהְגוּ לְאֲמְרוּ אִף בְּמִקּוֹם שֶׁאִין סְפָר־תִּיבָה, וְכֵן אִפְלוּ בְּנִחִיד [אֲחֲרוֹנִים]:
(ג) מוֹצִיאִין וְכוּ'. הוּא מִפְּנֵי עֲנָא, כְּדִאֲתָא (ג) בְּגִמְרָא²⁴: (ד) שְׁלֹשָׁה אֲנָשִׁים (כז) בְּמִנְחָה (ד) אִין אוּמְרִים קָדִישׁ עַל
הַבִּימָה לְעוֹלָם וְנִהְיִי בֵּין בְּשֶׁבֶת בֵּין בְּהַעֲבִיט, וְכִי לִפְנֵי הַעֲמוּד קָדִים תְּפִלַּת שְׁמוּנָה-עֲשָׂרָה, וְקָאֵי נְמִי אֲסַפְרָה-תוֹרָה, דְּאִי יִאֲמְרוּ מִיָּד
עַל הַבִּימָה, אֲסִיפִין לִפְנֵי הַעֲמוּד לֹא יִאֲמְרוּ קָדִישׁ פִּי אִין בְּמִנְחָה לְהַפְסִיק בֵּין הַקָּדִישִׁים לְיִתְחַלְלוּ, פְּסוּק אֲתִיד לֹא נְמִי הַפֶּסֶק²⁵, וְאִף
שֶׁאוּמְרִים מְנוּמַר לֵה' הַאֲרִין, אִין זֶה מַעֲרָךְ הַדִּין²⁶, וְלְעוֹלָם רָאוּי לְהַפְסִיק בֵּין הַקָּדִישִׁים לְתַפְלַת שְׁמוּנָה-עֲשָׂרָה²⁷, מִה שֶׁאִין בֵּין בְּשַׁחְרִית לִשׁ
הַפֶּסֶק בְּאֲמִירַת 'אַשְׁרֵי' בִּימְתוּם. וְלִפִּי זֶה כְּשֶׁאִין סְפָר־תִּיבָה בְּשֶׁבֶת בְּמִנְחָה, לֹא יִאֲמְרוּ וְכִי פֶּסַח אֲתִיד קָדִישׁ אֲחַר אֲשֶׁרֵי וְכֹא לְצִיּוֹן,
וּפְסוּק וְאֵינִי תְּפִלְתֵי יִאֲמְרוּ אִין קָדִים הַקָּדִישׁ, כְּדִי שֶׁלֹּא יִהְיֶה הַפֶּסֶק בֵּין קָדִישׁ לְתַפְלַת [א"ר וּש"א]: (ה) וְלֹא בְּשֶׁל יוֹסֵיטוּב.
דְּהָא הַקָּרִיָּאָה אֵינְהָ בְּשֶׁבֶת יוֹסֵיטוּב, דְּהָא בְּמִנְחָה בְּיוֹסֵיטוּב אִין קוֹרִין: ב' (ו) 'צְדָקְתֵךְ'. דְּמַתּוּ בּוּ יִסְפָּה מִשֶׁה וְדוֹד, וְלָכֵן נִהְיִי
שֶׁלֹּא לְקַבֵּעַ אִין מְדַרְשׁ, כִּי חֲסֵם שְׁמַת פֶּל הַפְּדִרְשׁוֹת בְּטָלִים. וּבִי"ח הַאֲרִיף לְהוֹכִיחַ שֶׁלֹּא מִתּ מִשֶׁה בְּשֶׁבֶת וְכִי כְּעֶרְב־שֶׁבֶת, וְלֹא
נִגְנוּ עַד שֶׁבֶת בְּמִנְחָה בְּשַׁעֲמָא דְעַת רְצוֹן²⁸, וְכִיכּ שֶׁכְּחוּב בִּיהֵר, וְאֵינִי אוּמְרִים צְדוּק הַדִּין עֲלֵיו בְּזִמְנֵן שֶׁנִּגְנוּ. וְיִשׁ מְפַרְשִׁים, דְּאוּמְרִים

שְׁעַר הַצִּיּוֹן

(יב) תִּיִיִאָדָם: (יג) בִּיתִיִּוֹסָף בְּשֶׁם הַפּוֹסְקִים: (ד) מְגַן־אֲבָרְהָם: (ה) בִּיח: (ו) מְגַלָּה כִּיא: (ז) מְגַן־אֲבָרְהָם וּפְרִי־מִגְדָּים וּש"א:

והיה פקד ל כ שם
הרופות ל הדין
בפרק טו וישנה בשם
ש אומרים וכתבו ינה
בפרק ו דברכות
ושגלי לאט בשם רי
בו יורה מ הדין
והמורה בפרק טו
דשבת בשם וכתב מ
א טור על פי המורה
ושגלי לאט בשם
רשי"ב כבא קמא דף
כ וימלה ל"א
ג וכתב סימן שב מנהא
דרב נחל שבת כ"ד ד

הַלְבוּת שֶׁבֶת סִימָן רֵצָא רֵצָב

ביאורים ומוספים

ואם טעו ולא קראו במנחה של שבת מהפרשה של השבוע הבא אלא מפרשה אחרת, כתב לעיל (סי' קלה ס"ק ד) לענין אם טעו כן בקריאה של שני וחמישי, שיש רעות באחרונים אם צריך לחזור. ואם נמצאים סמוך לטוף זמן תפילת מנחה, ואין זמן גם לקרוא בתורה וגם להתפלל שמונה עשרה קודם סוף הזמן. כתב העמק ברכה (קריאת התורה אות ו) שיש להסתפק שאולי עדיף לקרוא בתורה תחילה, כיון שלתפילה יש תשלומין, אך אולי יש לומר שכיון שקריאת התורה זו אינה חובה כל כך, עדיף להתפלל עבשיו שמו"ע ולא לקרוא בתורה. והגרשו"ז אויערבך (שולחן שלמה ס"ק א) כתב, שעדיף להקדים את התפילה לקריאת התורה, ולא ביאר אם לאחר שקיעת החמה יקראו בתורה.

ובמנחה בתענית ציבור באופן זה שאין זמן גם לקריאת התורה וגם לתפילה שמו"ע לפני סוף זמן תפילה, כתב המקור חיים (סי' קנד סי"ב ובקצור הלכות סי' רלב), שקודם יתפללו שמו"ע ואחר כך יקראו בתורה. ואם בזמן תפילת מנחה של שבת לא היה ספר תורה לקרוא בו להתפלל קודם תפילת שמונה עשרה, כתבו בשרת לב חיים (היב סי' קע) והקצות השלחן (סי' צא ברה"ש סוף ס"ק ד) שאפשר לקרוא בתורה לאחר התפילה וכן משמע בפוסקים שהבאנו לעיל שדנו מה הדין אם זמן תפילה עומד לעבור. והקצות השלחן (שם) הוסיף, שבאופן זה שקוראים בתורה לאחר התפילה, יש לומר חצי קדיש לאחר קריאת התורה. והא"א (בוטשאטש) כתב, שיתכן שזה דוקא בימי שני וחמישי, אבל במנחה של שבת לא יקראו הציבור בתורה לאחר התפילה, כיון שבמנחה של שבת עיקר התקנה היתה לקרוא קודם התפילה.

[משנ"ב ס"ק ז]

שְׁלֵשָׁה אָנְשִׁים⁽¹⁾ וכו', פסוק א' לא הניי הפסקה⁽²⁾ וכו', אין זה מצוקר הדק⁽³⁾, וְלֵעֹלָם כְּאֵיךְ לְהַסְמִיךְ הַקְדִּישׁ לְתַפִּילַת שְׁמוֹנֵה-עָשָׂר⁽⁴⁾.
(3) ולהוסיף קריאים על מנחן זה, כתב לעיל (סי' קלה ס"ק ג) לענין קריאת התורה בימי שני וחמישי, שגם כשיש חתן או בעל ברית אין להוסיף, ובטעם הדבר כתב שם (בס"ק ב) שלא לבטל את העם ממלאכה. ובשבת שאין שייך טעם זה, כתב המחצה"ש (שם ס"ק א), שהוא כיון שדרשו עד סמוך לחשיכה, לא רצו חכמים להטריח את הציבור בהוספת עליות. והוסיף הפמ"ג (סי' רפב אי"א ס"ק א), שיש לומר שאף שבשבת לא שייך הטעם של ביטול מלאכה, לא חילקו חכמים בין דין קריאה זו לדין הקריאה של יום חול. ועוד טעם, משום שצריך לאכול סעודה שלישית ואין להאריך. ולגבי פסוקי 'ובנחה יאמר' וכו' שיש בהם יותר מג' פסוקים, כתב השערי אפרים (שער י' סמ"ד בפתחי שערים) שמותר לאומרים מטעם אחר, שכיון שאינו פרק שלם במקום אחד, אלא הם פסוקים מלוקטים מכמה מקומות, אין אומרים אחריהם קדיש.

(5) וכן לנהגים לומר אחרי קריאת התורה את המזמור 'אודה ה' בכל לבבי' (תהלים ק"א), כתב הארחות חיים (ספינקא, ס"ק ג) שאינו נחשב להפסק. (6) ובטעם הדבר שאומרים את הקדיש קודם שמונה עשרה, כתב הלבוש (באן ובסי' תצב) שהוא כדי שידעו הציבור שהגיע השי"ץ לפני העמוד, ויתחילו מיד אחרי הקדיש תפילת שמונה עשרה כולם כאחד בשוה. ובמקרה שהולכים לקרוא בתורה במקום אחר, וחוזרים לבית הכנסת כדי להתפלל שמונה עשרה, כתב בשע"צ לקמן (סי' תרכ"ב ס"ק ז) שיש לימור את הקדיש לאחר קריאת התורה.

[משנ"ב ס"ק ו]

וְלֹא נִגְנִי עַד שֶׁכַּח בְּמִנְחָה בְּשַׁעֲתָא דְּעֵת רְצוּן⁽¹⁾.
(7) ואף שאין קוברים בשבת, כתב הבי"ח (שהוא מקור הדברים) שהקב"ה בעצמו קברו, וכן כתב רש"י (דברים לד ו) לדעה אחת, שהקדוש ברוך הוא בכבודו קברו.

[ביה"ל ר"ה ולפחות לא]

דסעודה זו ששיבא הרבה יותר מסעודת קללה-מלכה⁽²⁾.
(21) ובטעם הדבר כתב לקמן (סי' ש ס"ק ב), שאת דין שלש סעודות הסמיכו חז"ל על הפסוקים כמו שכתב באן (ס"ק א), ואילו 'מלוח מלכה' היא רק מצוה בעלמא, ולכן אם יש לו בשר או הניס בעצמו, כתב בשע"צ שם (ס"ק ט) שמוטב ליפות בהם את שלש הסעודות שבשבת.

[משנ"ב ס"ק כד]

כִּיּוֹן דְּאִין דְּרָף לְאָלֵל סְעוּדָה שְׁלִישִׁית לְתַאֲבוּחָ⁽²²⁾.

(22) בביאור דבריו כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"א סי' נוז), שדרך העולם לאכול שתי סעודות בכל יום, וכיון שדרך סעודה היא בפת, לכן שתי הסעודות הראשונות חיובן הוא בפת, אבל גדר סעודה שלישית הוא מצוה משום כבוד השבת, שהיא תוספת על הסעודות הקבועות שבכל יום, ולכן מועילה בה גם אכילת מיני מזונות בלבד.

[משנ"ב ס"ק כה]

בְּמִינֵי טַגוּן שְׁעוּשִׁין מִמְצָה כְּתוּשָׁה⁽²³⁾ או כְּבֶשֶׂר וְדָגִים או פְּרוֹת⁽²⁴⁾.
(23) ולענין מאפה מקמח מצה שלשו ואפאן, דעת הגרשו"ז אויערבך (בהערתי לספר ערב פסח שחל בשבת) שאין לאכול ערב פסח אחרי חצות, ואינו דומה למצה מבושלת, כיון שדינו כפת הבאה בכיסוין שאם קבע עליה סעודה מברך ברכת המזון, וכן דעת הגר"ש אלישיב (בספר סידור פסח כהלכתו ח"א פט"ו הע' 31), וכן כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ח סי' קיז) שראוי להחמיר שלא לאכול, היות ואם קובעים עליו סעודה מברכים ברכת המזון, ואינו דומה ל'קניידלך' שנקראים מעשה תבשיל.

(24) ולקמן כתב (סי' תמד ס"ק ח), שטוב גם כן לחלק את סעודת שחרית לשתיים ולאכול סעודה שלישית בבוקר, וכתב שדעת הגר"א שנכון לעשות כן. והוסיף, שכל זה אם יש לו שהות להפסיק בין הסעודות, כדי שלא תהיה ברכה שאינה צריכה. ועוד הוסיף, שיזהר שלא ימלא את כריסו באכילה כדי שיאכל מצה בלילה לתיאבון.

[ביה"ל ר"ה נשים]

וְגַם תִּזְבַּח בְּמִנְחָת לֶחֶם מִשְׁנָה⁽²⁵⁾.

(25) ובטעם הדבר כתב במשנ"ב לעיל (סי' רעד ס"ק א), שגם הן היו בנס ירדת המן.

סִימָן רֵצָב

דִּין תְּפִילַת מְנַחָה בְּשַׁבָּת

[משנ"ב ס"ק ב]

וְאֵינוּ לֵאמֹר, אֶף-עֲלִיפִי שְׂאֵכְלֵנוּ וְשִׁתֵּינוּ, יַעֲנֵי תְּפִילַתִּי וְגו'⁽¹⁾.

(1) ולכן ביום כיפור שחל בשבת, כתב השו"ע לקמן (סי' תרכ"ב ס"א) שאין אומרים 'ואני תפילתי', וביאר המשנ"ב שם (ס"ק ב) שהטעם הוא כמו שכתוב כאן, ולכן ביום כיפור שאין אוכלים, לא שייך טעם זה.

[משנ"ב ס"ק ג]

הוא מְמַנְתָּ עֲצָא, פְּדִיאָתָא בְּמִנְחָתָ⁽²⁾.

(2) ובטעם הדבר שחוקן עזרא קריאה זו, כתב לעיל (בהקדמה לסי' קלה) שהוא משום יושבי קרנות, וביאר בשע"צ שם (ס"ק א) בשם הרא"ש, שיושבי קרנות הם בעלי מלאכות שאין להם זמן לשמוע קריאת התורה בימי שני וחמישי, ועוד כתב בשם הערוך, שיושבי קרנות הם אנשים שלא נכנסים לבית המדרש, אלא מורגלים לשבת ברחובות העיר ועוסקים בשיחה בטלה. וביאור טעם זה הוסיפו המאירי והשיטה מקובצת (בבא קמא פב, א), שבאותו זמן שיקראו בתורה יכנסו גם הם לבית המדרש.

